

Iwona Pawlas

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

**CHARAKTER PRZEWAG
UZYSKIWANYCH PRZEZ POLSKIE TOWARY
NA JEDNOLITYM RYNKU EUROPEJSKIM**

Streszczenie: Akcesja Polski do Unii Europejskiej przełożyła się na konkretne zmiany w warunkach dostępu polskich towarów do jednolitego rynku europejskiego. W artykule przeanalizowano rozwój wymiany towarowej między Polską a UE w latach 2005-2009, dla porównania uwzględniono także dane za rok 2000. Analizą objęto wielkość i saldo obrotów z UE, ich strukturę towarową oraz dynamikę. Zbadano przewagę komparatywną uzyskiwaną przez polskie towary na rynku UE oraz intensywność handlu wewnątrzgałęziowego.

Słowa kluczowe: wymiana towarowa, jednolity rynek europejski, przewaga komparatywna, handel wewnątrzgałęziowy.

1. Wstęp

Od początku lat 90. XX wieku rynek Unii Europejskiej stanowi najważniejszy rynek zbytu dla polskich towarów, jest także najważniejszym źródłem towarów importowanych do Polski. Dzięki akcesji do Unii Europejskiej handel z pozostałymi krajami tego ugrupowania odbywa się bez barier celnych, ilościowych oraz jakościowych, a więc *de facto* bez kontroli na granicach wewnętrznych¹. Największa zmiana wynikająca z przystąpienia do struktur UE odnosi się do artykułów rolnych, które wcześniej napotykały różnorakie utrudnienia w dostępie do jednolitego rynku europejskiego związane ze Wspólną Polityką Rolną i instrumentami ochrony rynku wewnętrznego. W latach 2005-2009 udział UE w polskim eksporcie wzrósł z 77 do 79%. W tym samym okresie udział importu z UE zmniejszył się z 65 do 61%².

¹ Na mocy postanowień III części Układu Europejskiego, zawartego między Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi 19 grudnia 1991 r., od 2002 roku handel w relacjach Polska – Wspólnoty Europejskie artykułami przemysłowymi oraz surowcami nierolnymi odbywał się na zasadzie strefy wolnego handlu.

² *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2010*, GUS, Warszawa 2010.

2. Ogólna charakterystyka wymiany towarowej między Polską a Unią Europejską

W tabelach 1 i 2 przedstawiono wielkość i strukturę towarową polskiego eksportu do UE i importu z UE. W 2000 roku wartość polskiego eksportu do UE wynosiła 24 mld euro. W latach 2005-2009 nastąpił wzrost sprzedaży na rynki krajów UE z 55 do ponad 90 mld euro, natomiast w rezultacie kryzysu w Europie w roku 2009 wartość polskiego eksportu do UE spadła do 78 mld euro.

Podobne tendencje można zaobserwować także po stronie importu z UE. Wartość towarów zakupionych w krajach UE w 2000 roku wynosiła 32,4 mld euro. W okresie 2005-2008 nastąpiło zwiększenie wartości towarów importowanych z UE z 53,2 do 88,2 mld euro, natomiast w roku 2009 polski import z UE zmniejszył się do 66,5 mld euro.

Tabela 1. Struktura towarowa polskiego eksportu do UE w roku 2000 oraz w latach 2005-2009 (w mln euro)

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	24 017	55 136	68 079	80 316	90 457	78 288
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	438	2 129	2 672	3 075	3 412	3 157
II. Produkty pochodzenia roślinnego	494	1 063	1 180	1 550	1 734	1 689
III. Tłuszcze i oleje	6	95	165	242	297	251
IV. Przetwory spożywcze	461	2 028	2 571	3 268	4 038	4 243
V. Produkty mineralne	1 344	3 418	3 576	3 658	4 349	2 697
VI. Produkty przemysłu chemicznego	857	2 283	2 835	3 563	4 697	3 951
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	976	3 029	4 183	5 079	5 617	4 818
VIII. Skóry i wyroby	237	359	311	334	342	287
IX. Drewno i wyroby z drewna	1 032	1 667	1 897	2 218	2 156	1 801
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	598	1 494	1 687	2 068	2 253	2 203
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	2 565	2 599	2 647	2 858	3 233	2 921
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	178	207	204	217	251	247
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	465	1 052	1 369	1 698	1 719	1 463
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	205	230	451	477	484	476
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	3 018	6 625	8 900	10 652	11 846	7 694
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	5 330	12 960	16 699	20 606	22 666	20 532
XVII. Sprzęt transportowy	3 532	9 053	11 244	12 599	14 708	14 118
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	148	489	567	634	749	665
XIX. Broń i amunicja	1	1	1	1	1	3
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	2 123	4 348	4 887	5 509	5 889	5 057
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	8	6	10	10	14	13
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	1	0	0	0	0	0

Źródło: *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2007*, GUS, Warszawa 2007, *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2008*, GUS, Warszawa 2008, *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2009*, GUS, Warszawa 2009, oraz *Handel zagraniczny styczeń–grudzień 2009*, GUS, Warszawa, sierpień 2010.

Analizując dynamikę obrotów towarowych między Polską a Unią Europejską (tab. 3), zaobserwować można utrzymywanie się stałej tendencji wzrostowej aż do 2008 roku, przy czym po stronie eksportu zanotowano wzrost na poziomie 23% w

2006 i 18% w 2007 roku. W 2008 roku eksport wzrósł o 13%, natomiast w 2009 zanotowano wyraźny spadek sprzedaży na rynek UE – o 13% w porównaniu z poprzednim rokiem. W przypadku polskiego importu z UE w latach 2006-2007 obserwowano wzrost o 20-21%, w roku 2008 wzrost ten był nieco niższy – o 14%. Natomiast w 2009 roku nastąpiło ograniczenie importu z UE aż o 25%. Spadek eksportu polskich towarów na rynki krajów UE wynikał bezpośrednio z rozwijających się tam tendencji kryzysowych, a tym samym ze słabnącego popytu również na polskie towary. Osłabienie tempa wzrostu polskiej gospodarki w 2009 roku miało wpływ na zmniejszenie popytu na towary importowane, a w konsekwencji na wyraźnie niższe zakupy w krajach UE.

Tabela 2. Struktura towarowa polskiego importu z UE w roku 2000 oraz w latach 2005-2009 (w mln euro)

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	32 455	53 200	63 697	77 240	88 171	66 531
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	217	736	795	1 114	1 831	1 847
II. Produkty pochodzenia roślinnego	616	1 039	1 263	1 807	2 146	1 701
III. Tłuszcze i oleje	120	224	257	278	430	325
IV. Przetwory spożywcze	808	1 482	1 772	2 244	2 790	2 619
V. Produkty mineralne	780	1 940	2 418	3 450	4 414	2 826
VI. Produkty przemysłu chemicznego	3 872	6 383	7 432	8 433	10 420	8 784
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	2 819	5 273	6 344	7 394	*7 911	6 325
VIII. Skóry i wyroby	353	509	520	510	465	318
IX. Drewno i wyroby z drewna	247	615	726	882	990	637
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	1 551	2 279	2 604	2 938	3 131	2 709
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	2 424	2 609	2 776	2 991	3 011	2 430
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	135	130	144	184	216	172
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	819	505	1 066	1 359	1 494	1 065
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	42	83	129	199	214	157
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	3 044	7 079	9 194	11 365	12 160	8 244
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	9 552	13 590	15 952	18 643	20 723	15 666
XVII. Sprzęt transportowy	3 715	6 338	7 985	10 585	12 396	7 856
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	622	977	1 102	1 322	1 544	1 348
XIX. Broń i amunicja	8	21	16	40	51	28
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	668	985	1 065	1 260	1 523	1 172
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	9	3	137	240	309	298
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	34	0	0	0	0	0

Źródło: *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2007*, GUS, Warszawa 2007, *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2008*, GUS, Warszawa 2008, *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2009*, GUS, Warszawa 2009, oraz *Handel zagraniczny styczeń-grudzień 2009*, GUS, Warszawa, sierpień 2010.

Uwagę zwraca ponadto wyraźne zróżnicowanie dynamiki polskiego eksportu do UE i importu z UE w poszczególnych sekcjach towarowych (tab. 3). W latach 2006-2008 bardziej niż przeciętnie wzrastał eksport towarów sekcji III oraz VI, w latach 2006-2007 większym wzrostem charakteryzował się eksport w ramach sekcji VII, XIII, XV oraz XVI. W 2006 roku bardziej niż przeciętnie zwiększył się polski eksport do UE towarów sekcji I oraz XIV. W całym badanym okresie (tj. od

2006 do 2009) wyższą dynamiką wzrostu cechował się eksport sekcji IV; jest to jedyna sekcja, w przypadku której w 2009 roku, mimo spadku wartości eksportu ogółem, zanotowano wzrost sprzedaży polskich towarów do krajów UE. W kryzysowym roku 2009 stosunkowo niewielkie ograniczenie eksportu do UE (znacznie mniejsze niż spadek eksportu ogółem) odnotowano w następujących sekcjach: I, II, X, XII, XIV, XVI, XVII.

Tabela 3. Dynamika polskiego eksportu do UE 2006-2009 (rok poprzedni = 100)

Sekcja CN	Eksport				Import			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Ogółem	123	118	113	87	120	121	114	75
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	126	115	111	93	108	140	164	101
II. Produkty pochodzenia roślinnego	111	131	112	97	122	143	119	79
III. Tłuszcze i oleje	174	147	123	85	115	108	155	76
IV. Przetwory spożywcze	127	127	124	105	120	127	124	94
V. Produkty mineralne	105	102	119	62	125	143	128	64
VI. Produkty przemysłu chemicznego	124	126	132	84	116	113	124	84
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	138	121	111	86	120	117	107	80
VIII. Skóry i wyroby	87	107	102	84	102	98	91	68
IX. Drewno i wyroby z drewna	114	117	97	84	118	121	112	64
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	113	123	109	98	114	113	107	87
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	102	108	113	90	106	108	101	81
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	99	106	116	98	111	128	117	80
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	130	124	101	85	211	127	110	71
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	196	106	101	98	155	154	108	73
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	134	120	111	65	130	124	107	68
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	129	123	110	91	117	117	111	76
XVII. Sprzęt transportowy	124	112	117	96	126	133	117	63
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	116	112	118	89	113	120	117	87
XIX. Broń i amunicja	100	100	100	300	76	250	128	55
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykаты budowlane, zabawki	112	113	107	86	108	118	121	77
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	167	100	140	93	4567	175	12	96

Źródło: obliczenia własne.

W latach 2006-2008 po stronie importu z UE zaznaczyła się wyższa od przeciętnej dynamika w przypadku sekcji: II, V oraz XVII. Import towarów sekcji I wzrastał bardziej niż przeciętnie w latach 2007-2008, ponadto w roku 2009 również odnotowano wzrost zakupów mimo ogólnej redukcji importu z UE. W sekcjach: IV, XII i XIX ponadprzeciętne tempo wzrostu importu zaobserwowano w latach 2007-2008, a w sekcjach: XIII, XIV i XV taka sytuacja wystąpiła w latach 2006-2007.

O ile w 2000 roku polski handel towarowy z krajami UE zamknął się deficytem na poziomie prawie 8,5 mld euro, to w latach 2005-2009 Polska notowała nadwyżkę w handlu z krajami UE. Rekordowy pod tym względem był rok 2009, kiedy wypracowano nadwyżkę w wysokości 11,7 mld euro. Nie oznacza to jednak, że we wszystkich sekcjach towarowych wartość sprzedaży towarów na unijny ry-

nek jest większa od wartości towarów importowanych z krajów UE. Nadwyżkę w całym badanym okresie wypracowano w następujących sekcjach: I – zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, IX – drewno i wyroby z drewna, XII – obuwiu, nakrycia głowy itp., XIV – kamienie szlachetne i wyroby oraz XX – różne wyroby gotowe, meble, prefabrykaty budowlane, zabawki.

Tabela 4. Saldo obrotów towarowych z Unią Europejską w roku 2000 oraz w latach 2005-2009 (w mln euro)

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	-8 438	1 936	4 382	3 076	2 286	11 757
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	221	1 393	1 877	1 961	1 581	1 310
II. Produkty pochodzenia roślinnego	-122	24	-83	-257	-412	-12
III. Tłuszcze i oleje	-114	-129	-92	-36	-133	-74
IV. Przetwory spożywcze	-347	546	799	1 024	1 248	1 624
V. Produkty mineralne	564	1 478	1 158	208	-65	-129
VI. Produkty przemysłu chemicznego	-3 015	-4 100	-4 597	-4 870	-5 723	-4 833
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	-1 843	-2 244	-2 161	-2 315	-2 294	-1 507
VIII. Skóry i wyroby	-116	-150	-209	-176	-123	-31
IX. Drewno i wyroby z drewna	785	1 052	1 171	1 336	1 166	1 164
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	-953	-785	-917	-870	-878	-506
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	141	-10	-129	-133	222	491
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	43	77	60	33	35	75
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	-354	547	303	339	225	398
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	163	147	322	278	270	319
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	-26	-454	-294	-713	-314	-550
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	-4 222	-630	747	1 963	1 943	4 866
XVII. Sprzęt transportowy	-183	2 715	3 259	2 014	2 312	6 262
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	-474	-488	-535	-688	-795	-683
XIX. Broń i amunicja	-7	-20	-15	-39	-50	-25
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	1 455	3 363	3 822	4 249	4 366	3 885
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	-1	3	-127	-230	-295	-285
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	-33	0	0	0	0	0

Źródło: obliczenia własne.

W przypadku sekcji IV – przetwory spożywcze, XIII – wyroby z kamienia, ceramiczne i szkło oraz XVII – sprzęt transportowy nadwyżka pojawiła się po wejściu Polski do UE i została utrzymana do 2009 roku. Polski handel z UE towarami sekcji XVI – maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny zamknął się deficytem w roku 2000 i 2005, natomiast w okresie 2006-2009 odnotowano nadwyżkę. W ramach sekcji V – produkty mineralne nadwyżka w handlu z UE występowała do 2007 roku, a w latach 2008-2009 wartość importu z UE przewyższała wartość towarów sprzedanych na rynkach UE. Odmienną tendencję zaobserwować można w przypadku sekcji XI – materiały włókiennicze i wyroby: do 2007 roku notowano deficyt, natomiast w latach 2008-2009 pojawiła się nadwyżka w polskim handlu z UE. W całym badanym okresie deficyt w polskim handlu z UE występował w takich sekcjach towarowych, jak: II – produkty pochodzenia roślinnego, III – tłuszcze i oleje, VI – produkty przemysłu chemicznego, VII – tworzywa sztuczne

i wyroby, VIII – skóry i wyroby, X – ścier drzewny, papier, tektura i wyroby, XV – metale nieszlachetne i wyroby, XVIII – przyrządy i aparatury optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne, XIX – broń i amunicja, XXI – dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki.

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabelach 1 oraz 5, za ponad połowę polskiego eksportu do krajów Unii Europejskiej odpowiadają trzy sekcje towarowe:

- XV – metale nieszlachetne i wyroby,
- XVI – maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny,
- XVII – sprzęt transportowy.

Tabela 5. Struktura towarowa polskiego eksportu do Unii Europejskiej w roku 2000 oraz w latach 2005-2009 (w %)

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	1,8	3,9	3,9	3,8	3,8	4,0
II. Produkty pochodzenia roślinnego	2,1	1,9	1,7	1,9	1,9	2,2
III. Tłuszcze i oleje	0,0	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
IV. Przetwory spożywcze	1,9	3,7	3,8	4,1	4,5	5,4
V. Produkty mineralne	5,6	6,2	5,3	4,6	4,8	3,4
VI. Produkty przemysłu chemicznego	3,6	4,1	4,2	4,4	5,2	5,0
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	4,1	5,5	6,1	6,3	6,2	6,2
VIII. Skóry i wyroby	1,0	0,7	0,5	0,4	0,4	0,4
IX. Drewno i wyroby z drewna	4,3	3,0	2,8	2,8	2,4	2,3
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	2,5	2,	2,5	2,6	2,5	2,8
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	10,7	4,7	3,9	3,6	3,6	3,7
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	0,7	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	1,9	1,9	2,0	2,1	1,9	1,9
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	0,9	0,4	0,7	0,6	0,5	0,6
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	12,6	12,0	13,1	13,3	13,1	9,8
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	22,2	23,5	24,5	25,7	25,1	26,2
XVII. Sprzęt transportowy	14,7	16,4	16,5	15,7	16,3	18,0
XVIII. Przyrządy i aparatury optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	0,6	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
XIX. Broń i amunicja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	8,8	7,9	7,2	6,9	6,5	6,5
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne.

Udział sekcji XVI zwiększył się z 22,2% w 2000 roku do 26,2% w 2009. Znaczenie sekcji XVII także wzrosło – z 14,7 do 18%. Natomiast w przypadku sekcji XV zaznaczył się spadek udziału w polskim eksporcie do UE z 12,6% w 2000 roku do 9,8% w 2009.

Na uwagę zasługują jeszcze następujące sekcje towarowe:

- I – zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, której udział zwiększył się w badanym okresie z 1,8 do 4%;
- IV – przetwory spożywcze; w tym wypadku nastąpił wzrost udziału w polskim eksporcie do UE z 1,9% w 2000 roku do 5,4% w 2009;

- VI – produkty przemysłu chemicznego – wzrost udziału z 3,6 do 5,0% w badanym okresie;
- VII – tworzywa sztuczne i wyroby – wzrost udziału z 4,1 do 6,2%.

Ogółem wymienionych siedem sekcji towarowych odpowiadało w 2009 roku za 72,6% polskiego eksportu do krajów UE.

Tabela 6. Struktura towarowa polskiego importu z Unii Europejskiej w roku 2000 oraz w latach 2005-2009 (w %)

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	0,7	1,4	1,2	1,4	2,1	2,8
II. Produkty pochodzenia roślinnego	1,9	2,0	2,0	2,3	2,4	2,6
III. Tłuszcze i oleje	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
IV. Przetwory spożywcze	2,5	2,8	2,8	2,9	3,2	3,9
V. Produkty mineralne	2,4	3,6	3,8	4,5	5,0	4,2
VI. Produkty przemysłu chemicznego	11,9	12,0	11,7	10,9	11,8	13,2
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	8,7	9,9	10,0	9,6	9,0	9,5
VIII. Skóry i wyroby	1,1	1,0	0,8	0,7	0,5	0,5
IX. Drewno i wyroby z drewna	0,8	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	4,8	4,3	4,1	3,8	3,6	4,1
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	7,5	4,9	4,4	3,9	3,4	3,7
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	2,5	0,9	1,7	1,8	1,7	1,6
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	9,4	13,3	14,4	14,7	13,8	12,4
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	29,4	25,5	25,0	24,1	23,5	23,5
XVII. Sprzęt transportowy	11,4	11,9	12,5	13,7	14,1	11,8
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	1,9	1,8	1,7	1,7	1,8	2,0
XIX. Broń i amunicja	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	2,1	1,9	1,7	1,6	1,7	1,8
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	0,0	0,0	0,2	0,3	0,4	0,4
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne.

W tabelach 2 i 6 przedstawiono strukturę towarową polskiego importu z UE w roku 2000 oraz w latach 2005-2009. Jak wynika z zaprezentowanych danych, największe znaczenie ma pięć sekcji towarowych: VI – produkty przemysłu chemicznego, VII – tworzywa sztuczne i wyroby, XV – metale nieszlachetne i wyroby, XVI – maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny oraz XVII – sprzęt transportowy. Ogółem przypada na nie ponad 70% polskiego importu z UE. W badanym okresie wzrosło znaczenie sekcji VI, VII oraz XV odpowiednio z 11,9 do 13,2%, z 8,7 do 9,5% oraz z 9,4 do 12,4%. Nadal największy jest udział sekcji XVI, jednak w tym wypadku nastąpił spadek z 29,4 do 23,5%. Udział sekcji XVII początkowo wynosił nieco ponad 11%, w latach 2007-2008 wzrósł do około 14%, by w 2009 roku powrócić do poziomu 11,8%.

3. Ujawniona przewaga komparatywna w polskim handlu z Unią Europejską

Zastosowanie wskaźnika ujawnionej przewagi komparatywnej umożliwia identyfikację sektorów, w których kraj zyskuje przewagę względną. W literaturze przedmiotu można spotkać kilka wersji wskaźnika RCA. W artykule zastosowano następującą formułę³:

$$RCA_{iy} = \frac{\frac{Ex_{iy}}{\sum Ex_{iy}}}{\frac{Im_{iy}}{\sum Im_{iy}}}$$

gdzie *i* oznacza grupę towarową, *y* – grupę krajów, Ex – eksport, a Im – import.

Tabela 7. Przewaga komparatywna Polski w handlu z krajami Unii Europejskiej w roku 2000 oraz w latach 2005-2009

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	2,73	2,79	3,14	2,65	1,82	1,45
II. Produkty pochodzenia roślinnego	1,08	0,99	0,87	0,82	0,79	0,84
III. Tłuszcze i oleje	0,07	0,41	0,60	0,84	0,67	0,66
IV. Przetwory spożywcze	0,77	1,32	1,36	1,40	1,41	1,38
V. Produkty mineralne	2,33	1,70	1,38	1,02	0,96	0,81
VI. Produkty przemysłu chemicznego	0,30	0,35	0,36	0,41	0,44	0,38
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	0,47	0,55	0,62	0,66	0,69	0,65
VIII. Skóry i wyroby	0,91	0,68	0,56	0,63	0,72	0,77
IX. Drewno i wyroby z drewna	5,65	2,62	2,44	2,42	2,12	2,40
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	0,52	0,63	0,61	0,68	0,70	0,69
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	1,43	0,96	0,89	0,92	1,05	1,02
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	1,78	1,54	1,33	1,13	1,13	1,22
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	0,77	2,01	1,20	1,20	1,12	1,17
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	6,60	2,67	3,27	2,31	2,20	2,58
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	1,34	0,90	0,91	0,90	0,95	0,79
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	0,75	0,92	0,98	1,06	1,07	1,11
XVII. Sprzęt transportowy	1,28	1,38	1,32	1,14	1,16	1,53
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	0,32	0,48	0,48	0,46	0,47	0,42
XIX. Broń i amunicja	0,17	0,05	0,06	0,02	0,02	0,09
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	4,29	4,26	4,29	4,20	3,77	3,67
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	1,20	1,93	0,07	0,04	0,04	0,04
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	0,03975					

Źródło: obliczenia własne.

Jeżeli wskaźnik RCA przybiera wartości większe od jedności, można przyjąć, iż analizowany kraj posiada przewagę komparatywną w handlu grupą towarową „i” z daną grupą krajów partnerskich.

³ *Handel zagraniczny: metody, problemy, tendencje*, red. K. Budzowski, S. Wydymus, AE w Krakowie, Kraków 1999, cz. I, s. 10.

Wyniki obliczeń przedstawiono w tab. 7. Jak wynika zaprezentowanych danych, w całym badanym okresie Polska wypracowała przewagę komparatywną w handlu z krajami UE w przypadku sekcji: I – zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, IX – drewno i wyroby z drewna, XII – obuwie, nakrycia głowy itp., XIV – kamienie szlachetne i wyroby, XVII – sprzęt transportowy oraz XX – różne wyroby gotowe, meble, prefabrykaty budowlane, zabawki.

Przewaga komparatywna Polski w handlu z UE po akcesji do UE pojawiła się dodatkowo w przypadku sekcji IV – przetwory spożywcze oraz sekcji XIII – wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło. Natomiast w przypadku sekcji II – produkty pochodzenia roślinnego oraz sekcji XV – metale nieszlachetne i wyroby – przewaga komparatywna, która występowała w roku 2000, w następnych latach zanikła. W całym badanym okresie Polska nie uzyskiwała przewagi komparatywnej w handlu z partnerami z UE w takich sekcjach towarowych, jak: III, VI, VII, VIII, X, XVIII, XIX oraz XXI. W pozostałych sekcjach towarowych sytuacja zmieniała się, tj. przeplatały się okresy przewagi komparatywnej i jej braku.

4. Intensywność handlu wewnątrzgałęziowego w relacjach Polska – Unia Europejska

Analizując stosunki handlowe, nie sposób pominąć intensywności handlu wewnątrzgałęziowego. Według definicji zaproponowanej przez H.G. Grubela i P.J. Lloyda handel wewnątrzgałęziowy polega na jednoczesnym imporcie i eksporcie produktów i ich części składowych pochodzących z tej samej gałęzi, dokonywanym przez dany kraj lub grupę krajów⁴. Rozwój handlu wewnątrzgałęziowego prowadzi do pogłębienia powiązań gospodarczych między partnerami i przebudowy międzynarodowego podziału pracy. Handel wewnątrzgałęziowy przyczynia się do przyspieszenia rozwoju gospodarczego krajów nim objętych⁵. Uznaje się coraz powszechniej, iż wysoka intensywność handlu wewnątrzgałęziowego zwłaszcza w odniesieniu do branż technologicznie intensywnych świadczy o wysokim poziomie konkurencyjności⁶.

Do pomiaru intensywności handlu wewnątrzgałęziowego wykorzystano wskaźnik H.G. Grubela i P.J. Lloyda, który można przedstawić wzorem:

⁴ *Teoria handlu międzynarodowego a współczesna gospodarka światowa*, red. T. Rynarzewski, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004, s. 101. Zob. też *Globalizacja gospodarki*, red. P. Leszczyński, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004, s. 32. Por. E. Czarny, *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, Warszawa 2002, s. 21.

⁵ *Polacy i Niemcy na drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989-1998*, red. D. Bingen K. Malinowski, Instytut Zachodni, Poznań 2000, s. 418.

⁶ E.M. Pluciński, *Struktura branżowa handlu Polski z krajami Unii Europejskiej przed i po akcesji a ryzyko komplementarności gospodarczej*, „Zarządzanie Ryzykiem”, Akademia Finansów w Warszawie, Warszawa 2007, kwartalnik, nr 24.

$$IIT_i = \frac{(Ex_i + Im_i) - |Ex_i - Im_i|}{(Ex_i + Im_i)} = 1 - \frac{|Ex_i - Im_i|}{(Ex_i + Im_i)},$$

gdzie Ex_i oznacza eksport towarów i , Im_i zaś import towarów i .

Indeks ten umożliwia pomiar udziału obrotów wewnątrzgałęziowych w całym handlu towarami i . Wskaźnik przyjmuje wartości od 0 do 1. Wielkość indeksu równa 0 oznacza, że dany kraj tylko eksportuje bądź tylko importuje produkty danej branży. Wskaźnik równy 1 występuje w sytuacji, gdy wartość eksportu jest równa wartości importu danej branży. Oznacza to, iż dana gałąź jest najbardziej zaangażowana w handel wewnątrzgałęziowy. Zatem o dużej intensywności handlu wewnątrzgałęziowego można mówić wówczas, gdy wskaźnik ten jest zbliżony do 1⁷.

Tabela 8. Intensywność handlu wewnątrzgałęziowego w handlu z krajami Unii Europejskiej

Sekcja CN	2000	2005	2006	2007	2008	2009
I. Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	0,851	0,982	0,967	0,980	0,987	0,919
II. Produkty pochodzenia roślinnego	0,663	0,514	0,459	0,532	0,698	0,738
III. Tłuszcze i oleje	0,890	0,989	0,966	0,923	0,894	0,996
IV. Przetwory spożywcze	0,095	0,596	0,782	0,931	0,817	0,872
V. Produkty mineralne	0,727	0,844	0,816	0,814	0,817	0,763
VI. Produkty przemysłu chemicznego	0,734	0,724	0,807	0,971	0,993	0,977
VII. Tworzywa sztuczne i wyroby	0,362	0,527	0,552	0,594	0,621	0,620
VIII. Skóry i wyroby	0,514	0,730	0,795	0,814	0,830	0,865
IX. Drewno i wyroby z drewna	0,803	0,827	0,748	0,791	0,848	0,949
X. Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	0,386	0,539	0,554	0,569	0,629	0,523
XI. Materiały włókiennicze i wyroby	0,557	0,792	0,786	0,826	0,837	0,897
XII. Obuwie, nakrycia głowy itp.	0,972	0,998	0,976	0,977	0,964	0,908
XIII. Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	0,863	0,772	0,828	0,918	0,925	0,821
XIV. Perły, kamienie szlachetne i wyroby	0,724	0,649	0,876	0,889	0,930	0,843
XV. Metale nieszlachetne i wyroby	0,340	0,530	0,445	0,589	0,613	0,496
XVI. Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	0,996	0,967	0,984	0,968	0,987	0,965
XVII. Sprzęt transportowy	0,716	0,976	0,977	0,950	0,955	0,866
XVIII. Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne	0,975	0,824	0,831	0,913	0,915	0,715
XIX. Broń i amunicja	0,384	0,667	0,679	0,648	0,653	0,661
XX. Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki	0,222	0,091	0,118	0,049	0,038	0,194
XXI. Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki	0,479	0,369	0,358	0,372	0,411	0,376
XXII. Wyroby gdzie indziej niesklasyfikowane	0,941	0,667	0,136	0,080	0,087	0,084

Źródło: obliczenia własne.

W tabeli 8 pokazano wyniki obliczeń wskaźnika IIT dla polskiego handlu z UE w roku 2000 oraz w latach 2005-2009. Jak wynika z zaprezentowanych danych, handel Polski z UE cechuje duży udział obrotów o charakterze wewnątrzgałęziowym, przy czym największą intensywnością handlu wewnątrzgałęziowego w obrotach polsko-unijnych występującą w całym badanym okresie charakteryzują się następujące sekcje towarowe: I – zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, III – tłuszcze i oleje, V – produkty mineralne, VI – produkty przemysłu che-

⁷ A. Budnikowski, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2003, s. 105-106.

micznego, IX – drewno i wyroby z drewna, XII – obuwie, nakrycia głowy, XIII – wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło, XIV – kamienie szlachetne, perły i wyroby, XVI – maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny, XVII – sprzęt transportowy oraz sekcji XVIII – przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne.

Ponadto po wejściu Polski do UE zaobserwowano wyraźny wzrost intensywności handlu wewnątrzgałęziowego w przypadku sekcji: IV – przetwory spożywcze, VIII – skóry i wyroby, XI – materiały włókiennicze i wyroby, XIX – broń i amunicja.

Natomiast handel międzygałęziowy cechuje takie sekcje jak: II – produkty pochodzenia roślinnego, VII – tworzywa sztuczne i wyroby, X – ścier drzewny, papier i tektura, XV – metale nieszlachetne i wyroby, XX – różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budowlane, zabawki, XXI – dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie i antyki.

5. Podsumowanie

Unia Europejska to najważniejszy partner handlowy Polski. Prawie 80% eksportowanych przez Polskę towarów trafia na rynki pozostałych krajów UE. Ponad 60% towarów importowanych przez Polskę stanowią zakupy na jednolitym rynku europejskim.

Badania struktury wymiany towarowej między Polską a pozostałymi krajami Unii Europejskiej potwierdziły tezę o przewadze konkurencyjnej niższego rzędu. Polska specjalizuje się głównie w produkcji i eksporcie towarów pracochłonnych i surowcchłonnych. Przewaga komparatywna Polski obserwowana jest właśnie w przypadku towarów charakteryzujących się niskim stopniem przetworzenia oraz wysoką intensywnością zaangażowania zasobów naturalnych oraz średnio wyszkolonej siły roboczej. W całym badanym okresie (tj. w roku 2000 oraz w latach 2005-2009) Polska wypracowała przewagę komparatywną w przypadku sekcji: zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, drewno i wyroby z drewna, tworzywa sztuczne i wyroby, sprzęt transportowy oraz różne wyroby gotowe, w tym meble, zabawki itp. Dodatkowo po akcesji do UE pojawiła się przewaga komparatywna w sekcjach: przetwory spożywcze, wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło.

Handel Polski z UE cechuje duży udział obrotów o charakterze wewnątrzgałęziowym. O wysokiej intensywności handlu wewnątrzgałęziowego można mówić w odniesieniu do takich sekcji, jak: zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, tłuszcze i oleje, produkty mineralne, produkty przemysłu chemicznego, drewno i wyroby z drewna, wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło, obuwie i nakrycia głowy, przetwory spożywcze, skóry i wyroby, materiały włókiennicze i wyroby, maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny, sprzęt transportowy oraz przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne. Pownownie uwagę zwraca dominacja towarów pracochłonnych i surowcchłonnych. Wyjątkiem są maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny oraz przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne.

Literatura

- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2003.
- Czarny E., *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, Warszawa 2002.
- Globalizacja gospodarki*, red. P. Leszczyński, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004.
- Handel zagraniczny: metody, problemy, tendencje*, red. K. Budzowski, S. Wydimus, AE w Krakowie, Kraków 1999, cz. I.
- Handel zagraniczny styczeń–grudzień 2009*, GUS, Warszawa, sierpień 2010.
- Pluciński E.M., *Struktura branżowa handlu Polski z krajami Unii Europejskiej przed i po akcesji a ryzyko komplementarności gospodarczej*, „Zarządzanie Ryzykiem”, Akademia Finansów Warszawy, Warszawa 2007, kwartalnik, nr 24.
- Polacy i Niemcy na drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989-1998*, red. D. Bingen i K. Malinowski, Instytut Zachodni, Poznań 2000.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2007*, GUS, Warszawa 2007.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2008*, GUS, Warszawa 2008.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2009*, GUS, Warszawa 2009.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2010*, GUS, Warszawa 2010.
- Teoria handlu międzynarodowego a współczesna gospodarka światowa*, red. T. Rynarzewski, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004.

THE CHARACTER OF ADVANTAGES ACHIEVED BY POLISH GOODS ON THE SINGLE EUROPEAN MARKET

Summary: Poland's integration with the structures of the European Union has resulted in important changes in the conditions for trade between Poland and other EU economies. The access for Polish goods to the Single European Market has become a lot easier. This paper makes an attempt to analyze the development of commodity trade between Poland and the EU from 2005 to 2009. The data for the year 2000 has been taken into account as well. The value of trade with the EU, its commodity pattern as well as trade balance in both total trade and trade in specific commodity sections have been analyzed. In order to determine the character of advantages achieved by Poland on the Single European Market two indices have been implemented: B. Balassa's revealed comparative advantage indicator (RCA) and H.G. Grubel and P.J. Lloyd's intra-industry trade index (IIT).